

СТАТИСТИКА, ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 343.98
JEL Classification: F15

DOI: 10.37332/2309-1533.2022.4.16

Горлачук О.А.,
канд. екон. наук,
судовий експерт сектору економічних досліджень
відділу товарознавчих, гемологічних, економічних, будівельних,
земельних, екологічних досліджень та оціночної діяльності,
Тернопільський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України

РОЗВИТОК СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Horlachuk O.A.,
cand.sc.(econ.), judicial expert of the economic
research sector of the department of commodity,
hemological, economic, construction,
land, ecological research and evaluation,
Ternopil Research Experimental Judicial
Center of Internal Affairs of Ukraine

DEVELOPMENT OF FORENSIC ECONOMIC EXPERTISE IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION OF ECONOMIC RELATIONS

Постановка проблеми. Питання розвитку державних інститутів, зокрема судово-правової системи, було завжди актуальним з огляду визначального впливу на всі державотворчі процеси. В умовах масштабної глобалізації економічних відносин відбувається тісна взаємодія національних економік у сфері розподілу сировинних ресурсів, отримання інформаційних технологій, кооперування і спеціалізації тощо. Поряд з економічною, зазнає впливу міжнародних трансформаційних процесів і судово-правова система. Це пояснюється тим, що економічна сторона є визначальною, а всі інші види діяльності похідними у суспільному виробництві та його відтворенні. Як будь-який процес або явище, поширення та поглиблення глобалізаційних економічних відносин має дуальний вплив, тобто характеризується двома сторонами – позитивною та негативною, що відображається і на функціонуванні судово-правової системи, в тому числі на такому важливому й ефективному її інструменті, як судова економічна експертиза. Функціональне призначення останньої полягає у забезпеченні судово-слідчих органів об'єктивною та неспростовною доказовою інформацією у процесі розслідування економічних злочинів. Це потребує адаптації даного виду судової експертизи для виконання поставлених перед нею процесуальних завдань за різними видами судочинства. Дане питання є надзвичайно актуальним, що й визначає тему нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку судової економічної експертизи щодо потреби гармонізації із міжнародними стандартами (результат глобалізації економічних відносин) займався ряд вітчизняних вчених, зокрема Б. Бабін, К. Дмитрієва, Н. Клименко, О. Матвеевський, В. Федчишина та ін. Однак, дане питання в науковій літературі є ще недостатньо висвітленим та потребує подальших наукових досліджень та пошуків.

Постановка завдання. Метою дослідження є розгляд засад функціонування судової економічної експертизи в умовах глобалізації економічних відносин та визначення пріоритетних напрямків її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У нестійкому та турбулентному економічному середовищі точність результатів дослідження економічних процесів, які становлять інтерес правоохоронних органів при розслідуванні економічних порушень, за відповідних умов дозволяє

забезпечити судову економічну експертизу, яка здійснює свої економічні дослідження в межах процесуального законодавства.

Значення і роль судової економічної експертизи значно зростає в умовах глобалізації економічних відносин, що пояснюється підвищенням конкуренції між суб'єктами господарювання різних рівнів (національного, регіонального), економічне середовище яких зазнає постійного ускладнення та впливу нестабільного нормативно-правового поля, яке регламентує їх діяльність. Це вимагає від даного виду судової експертизи постійного вдосконалення свого методологічного інструментарію. Як буде вказано нижче, даний інструмент судово-правової системи опосередковано проектує на себе процеси глобалізації економічних відносин, які безпосередньо відображаються у багатогранній діяльності суб'єктів господарювання. В контексті сказаного, доцільним вбачається розгляд основних теоретичних постулатів глобалізації, особливостей етапів її розвитку, об'єктів та суб'єктів даного процесу, сфери її впливу на функціонування національної економіки та соціально-економічні процеси.

Термін «глобалізація» походить від лат. *globus* – куля, глобус або ж англ. *global* – той, що стосується Земної кулі, світовий, планетарний та позначає процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції (згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур у межах регіону, країн, світу) й уніфікації (приведення до однаковості, єдиної форми чи системи). Вперше цей економічний термін був вжитий німецьким економістом-філософом К. Марксом у листі до Ф. Енгельса для позначення інтенсивної міжнародної торгівлі. Із ім'ям Т. Левітта, професором Гарвардської школи бізнесу, пов'язують сутність даного терміну у його сучасному розумінні [3], а в науковий обіг поняття увійшло в 70-х роках ХХ століття, що було зумовлено новим етапом у розвитку міжнародних економічних відносин.

Серед видів глобалізації фінансово-економічна є найважливішою, базовою [10, с. 51]. Завдяки ланцюговій реакції вона зумовлює аналогічні процеси в інших сферах: нормативно-правовій, соціальній, політичній, інформаційній, культурній, технічній, державно-управлінських відносин та інших (дана парадигма – домінанта економічної версії глобалізації – є найбільш поширеною не лише у світовому науковому співтоваристві, але й серед вітчизняних вчених).

В контексті вищезазначеного зупинимось більш детально на етапах або ж ступенях глобалізаційного розвитку в економічному його аспекті [2, с. 230-234]:

1) Перший етап (ступінь) характеризує доіндустріальну глобалізацію, хронологічні рамки якої об'єктивно відносять до початку 1500-х років. Саме міжнародна торгівля у світовому масштабі започаткувала глобалізаційні процеси у їх первісній формі. Звертаючись до першовитоків її виникнення, низка вчених (А. Тойнбі, І. Валлерстайн, Ф. Бродель) пов'язують цей процес із XVI століттям, початком Великих географічних відкриттів, коли людство вперше познайомилося із таким економічним явищем, як інфляція або ж «революція цін», котра була спровокована надходженням великої кількості дорожчих металів в країни Західної Європи.

Для першого періоду характерним був примітивний розвиток товарно-грошових відносин. Судова економічна експертиза (на той час судова бухгалтерська) знаходилась у стані зародження.

2) Другий етап (ступінь) охоплює період XVI – початок ХХ століття та відображає у своїй трансформації формування структурної цілісності глобальної світосистеми. Саме в цей період відбувається первісне накопичення капіталу, що започаткувало умови для промислової революції у країнах Західної Європи та Північної Америки. Переведення промисловості на якісно новий техніко-технологічний рівень зумовило формування нового технологічного укладу економіки та прискорення глобалізаційних процесів в кратному розмірі порівняно із попереднім етапом. В такому форматі капітал почав виконувати своє реальне функціональне призначення. Стосовно цього відомий французький вчений Ж.-Ф. Ревель вказував, що у глобалізації, яка супроводжувала всю історію розвитку капіталізму, можна виокремити такі три хвили: 1) експансія торгового капіталізму після Великих географічних відкриттів; 2) промислова революція в Європі та Північній Америці; 3) сучасна глобалізація. Крім цього, в даному етапі можна простежити свої підетапи, наприклад, в період 1870–1914 років (прискорений розвиток транспортної сфери) спостерігається зниження торгових бар'єрів, масова міграція населення в пошуках більшого заробітку.

Для другого періоду характерним був посиленний розвиток товарно-грошових відносин, міжнародних форм торгівлі, створюються передумови становлення судової бухгалтерської експертизи як ринкового інституту із потребою міжнародного обміну експертним досвідом.

3) Третій етап (ступінь) відбувається в сьогоденні умовах. Об'єктивні його результати (позитивні, негативні), а також тренди розвитку багатоаспектних постіндустріальних глобалізаційних процесів відбуваються та одночасно започатковуються в сучасних умовах. Відповідно, прогнозні сценарії або моделі розвитку вказаних процесів неможливо передбачити внаслідок високої ймовірності впливу значної кількості стохастичних факторів, природа яких не є різноманітною.

Для третього періоду характерним є вільний рух капіталу внаслідок незначних бар'єрів у його переміщенні або ж у їх відсутності, створення глобальної світової економічної системи (Світова організація торгівлі), потреба в уніфікації стандартів судово-експертної діяльності, в тому числі в економічній сфері.

Використання міжнародною торгівлею інформаційних технологій забезпечує миттєве здійснення господарських операцій між контрагентами. Вказані фундаментальні трансформації безпосередньо стосуються економічного середовища функціонування суб'єктів господарювання, умов якого постійно видозмінюються під впливом масштабного поширення інформаційних технологій, зокрема використання електронних платежів, електронних документів, електронних договорів, організації автоматизованого бухгалтерського обліку тощо. Своєю чергою, судова економічна експертиза опосередковано відображає ці процеси, коли при здійсненні економічного дослідження в якості його об'єктів виступають електронні документи (наприклад, банківські виписки, платіжні доручення).

При розгляді фінансово-економічної глобалізації важливо виділити її об'єкти, до яких належать: міжнародний (світовий) фінансовий ринок в цілому; ринок електронних фінансових послуг; суб'єкти міжнародного (світового) фінансового ринку (глобальні компанії, транснаціональні корпорації, банки світового масштабу, центральні (національні) банки країн, міжнародні фінансові організації); фінансові інструменти, що виникли (і виникають) в обігу об'єктів купівлі-продажу на світових фінансових ринках; всесвітні інформаційні системи; всесвітні платіжні системи. До суб'єктів фінансової глобалізації належать міжнародні інституції (міжнародні регіональні валютно-кредитні і фінансові організації), що створені на основі міждержавних відносин, призначені для забезпечення функціонування світової фінансової системи, мають регулювати міжнародні економічні (у тому числі валютно-кредитні та фінансові) відносини об'єктів фінансової глобалізації та процеси, що перебігають на глобальному (світовому) фінансовому ринку за участю цих об'єктів [9, с. 130].

Визначальними рисами глобалізації є інтернаціоналізація, лібералізація, універсалізація, модернізація, детериторізація та віртуалізація. Проте основним результатом вказаних процесів виступає їх економічна сторона (вона є рушійною та стимулюючою по відношенню до інших): географічний поділ праці; міграція та концентрація капіталу, робочої сили, ресурсів виробництва. Вони зумовлюють стандартизацію законодавства, економічних і технологічних процесів [3]. Вказані процеси зумовлюють тісну взаємодію та залежність їх суб'єктів, перш за все великих бізнесових структур (транснаціональних корпорацій) у планетарному масштабі.

На сьогодні кількісні та якісні параметри глобалізації можна виміряти за допомогою відповідних економічних показників, до яких належать ступінь економічної інтернаціоналізації, рівень відкритості національних економік, рівень експортної квоти в структурі ВВП [2, с. 228].

Транснаціональні компанії відіграють провідну роль в процесі посилення економічної інтеграції та сприяють вбудові національної економіки в єдину світову економічну систему. Вказана економічна інтеграція може досягатися наступними засобами: 1) міжнародна торгівля, яка поки що залишається найбільш важливою зв'язувальною ланкою між національними економіками; 2) міжнародний рух капіталу і мобільність робочої сили; 3) міжнародна дифузія інформації, знань і технологій. Однак в сучасних умовах міжнародний рух капіталу впевнено займає позиції міжнародної торгівлі, оскільки є найбільш динамічним засобом економічної інтеграції [6, с. 65-66].

В якості класичного прикладу економічної інтеграції, як наслідок економічної глобалізації, можна взяти Європейський Союз. Останній своєму виникненню «завдячує» Європейському співтовариству вугілля і сталі (ЄСВС), створеному у 1951 року, яке у 1957 році було трансформоване у Європейське економічне співтовариство (ЄСВ), в межах якого у 1969 році завершилося формування спільного ринку із наступним його розширенням у 70-х роках.

На сьогодні глобалізація у своїй сутності позначає, перш за все, процеси економічної взаємозалежності різних країн, які включені в єдину господарську систему, від володіння природними ресурсами, інтелектуальною робочою силою, інформаційними та наукоємними технологіями тощо. Але варто наголосити, що ці процеси надзвичайно прискорились в результаті виходу на міжнародну арену світових ринків надвеликих наднаціональних бізнесових структур – транснаціональних корпорацій (фінансово-кредитних, промислових, агропромислових), які, використовуючи економічні переваги ефекту масштабності виробництва, завойовують внутрішні ринки інших країн, змінюючи кон'юнктуру їх економік (структурну, цінову та ін.).

В контексті сказаного, з метою більш ґрунтовного дослідження зупинимося на основних факторах позитивної та негативної дії глобалізації економічних відносин на розвиток національної економіки:

– фактори позитивної дії: безперешкодне поширення фінансового капіталу (інвестицій, цінних паперів), наукоємних технологій, підвищення кваліфікації певної частки працівників даної країни, які є зайнятими в транснаціональних компаніях, що здійснюють діяльність в даній країні. Дані фактори, безперечно, є позитивними і в цьому контексті можна навести приклад Китаю або ж Індії: завдяки інтеграції у світовий економічний простір, економіки цих країн, особливо Китаю, досягли небаченого розвитку (зростання ВВП, вирішення в певній мірі питання бідності переважної кількості населення). Разом з тим, в багатьох країнах африканського континенту спостерігається протилежний результат;

– фактори негативної дії: неврахування національних економічних інтересів, підвищення рівня безробіття, монополізація виробництва, зниження державного регулювання економіки, погіршення екологічної ситуації внаслідок ігнорування національного законодавства у сфері охорони

навколишнього середовища тощо. Дані фактори, зумовлені екзогенним походженням, мають значний вплив на економічну безпеку. Остання в умовах функціонування світової економічної системи має надзвичайно велике значення для забезпечення сталого розвитку економіки та добробуту населення країни. Сучасні економічні процеси вітчизняної економіки надзвичайно тісно пов'язані із світовими, а швидкість правильного реагування на їх зміни визначає стан вітчизняної економіки. Можна стверджувати, що чим вищий рівень самодостатності економіки країни, тим вищий рівень її економічної безпеки.

Посилення мобільності міжнародного капіталу внаслідок низьких бар'єрів або ж їх відсутності між країнами, як результат об'єктивної глобалізації економічних відносин, досить часто супроводжується економічними порушеннями, наприклад, виведення в офшори та на банківські рахунки незаконно отриманих доходів. Крім цього, до числа найбільш поширених економічних злочинів, з огляду їх впливу на економічну безпеку країни, можна віднести одержання необґрунтованих податкових пільг, заниження митної вартості імпортованих товарів та інші, які щоразу набувають видозмінених форм (оскільки також використовуються новітні інформаційні технології). Судово-слідчі органи при їх розслідуванні для встановлення обставин їх здійснення ставлять перед судовою економічною експертизою нові завдання, які мають стійку тенденцію до ускладнення, що потребує постійного вдосконалення методологічно-методичної бази даного виду судової експертизи.

Також важливим для нашого дослідження є розгляд організаційних форм корпоративних об'єднань, що функціонують на міжнародних та внутрішніх ринках. На сьогодні розрізняють наступні їх типи [1, с. 31]: 1) акціонерне товариство, яке мобілізує капітал випуском і реалізацією цінних паперів: акцій і облігацій. Основною особливістю акціонерного товариства є вільне обертання його цінних паперів на відкритому фондовому ринку; 2) S-корпорація поєднує риси корпорації та партнерства. Законодавчо обмежується кількістю власників акцій S-корпорації, які несуть обмежену відповідальність, уникаючи водночас подвійного оподаткування; 3) холдинги є власниками акцій інших корпорацій, тобто формою регулювання процесу функціонування певної структури об'єднань корпорацій. Крім цього, розрізняють горизонтально інтегровані (об'єднують в своєму складі компанії, які мають значний товарообіг), вертикально інтегровані (об'єднують найважливіші сфери виробництва кінцевого продукту за одного власника при єдиному контролі) та диверсифіковані транснаціональні корпорації.

До речі, найбільшими транснаціональними компаніями, які на сьогодні працюють у вітчизняному економічному середовищі, є Coca-Cola, Daewoo, Sigma-Bleyzer, Western NIS Enterprise Fund, «Укртатнафта», Macdonald's Ukraine Ltd, Cargill PepsiAmericas і PepsiCo та Nestle, Procter&Gamble. Крім цього, на території нашої країни свою діяльність здійснюють близько 7362 філій інших транснаціональних компаній [5, с. 16], які функціонують у різних сферах національної економіки.

Судова економічна експертиза, як сукупність економічних і правових знань, предметом свого дослідження має порушення економічних відносин, які виникають між різними суб'єктами економіки. Вона є дієвим інструментом судово-правової системи та опосередковано відображає (економічними дослідженнями) соціально-економічні процеси національної економіки, на які, своєю чергою, проєктуються міжнародні, наднаціональні соціально-економічні трансформації.

Вихід економічних відносин із національного на міжнародний рівень в основі має економічні інтереси їх учасників, насамперед великих (надвеликих) бізнесових структур (транснаціональні компанії): здешевлення виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою максимізації ефективності виробничо-господарської діяльності. На сьогодні глобалізаційні процеси прискорюються завдяки масштабному поширенню інформаційних технологій, які використовуються у всіх сферах господарського життя, дозволяючи міжнародним бізнесовим структурам ефективно здійснювати свою діяльність незалежно від сфери її застосування (промисловість, сільське господарство тощо).

Національна судова експертиза не може існувати ізольовано, лише в межах окремої країни. В такому випадку вона не спроможна активно виконувати своє функціональне призначення поза інтеграцією із міжнародною спільнотою. І тому закономірним процесом на сьогодні є стійка тенденція розширення участі судово-експертних установ у міжнародному співробітництві [8, с. 74; 7, с. 14]. Міжнародні інтеграційні процеси в умовах глобалізації економічних відносин потребують об'єктивної гармонізації нормативно-правової бази. Це стосується також і судово-правової системи (одним із її ефективних інструментів є судова економічна експертиза). На вітчизняних теренах узгодження правового поля здійснюється відповідно до ряду законодавчих та нормативно-правових документів. Так, наказом ДП «УкрНДНЦ» від 07.05.2018 № 125 було створено технічний комітет стандартизації 192 «Судова експертиза», метою якого є розроблення національних стандартів, у тому числі гармонізованих із міжнародними вимогами у сфері судових експертиз, які сприяють організаційно-методичному забезпеченню у сфері судових експертиз, єдиному підході у проведенні експертиз, проведення робіт з уніфікації в галузі судово-експертної діяльності тощо [11].

Гармонізація вітчизняного законодавства у сфері судової економічної експертизи має позитивні результати, що стосується першочергово теоретико-методологічних засад дослідження. В цьому плані варто згадати початок 1990-х років, коли в умовах нового формату господарських відносин виникали й нові економічні злочини, методична база економічного дослідження яких на той час була ще не

вивчена або ж недостатньо вивчена і, відповідно, за таких обставин судова економічна експертиза була збагачена зарубіжним досвідом.

Із посиленням та поглибленням міжнародної економічної інтеграції національні економіки тяжіють до зближення та уніфікації. Ці процеси стосуються також і судово-експертної діяльності в сфері економіки (в тому числі співробітництво судово-слідчих органів країн світу стосовно розслідування економічних злочинів, які перетинають національні кордони і є інтернаціональними).

Важливим кроком в цьому напрямку є розроблення та впровадження Стратегії розвитку міжнародного співробітництва судово-експертних установ України з компетентними органами іноземних держав та міжнародних організацій для забезпечення якості досліджень, використання передових технологій та досвіду, вирішення стратегічних завдань в нових соціально-економічних умовах [4, с. 291].

Стандартизація організаційно-правових аспектів судової економічної експертизи із міжнародними стандартами (використання міжнародного досвіду) в умовах глобалізації економічних відносин повинна враховувати об'єктивні ендегенні фактори, які визначають межі її поширення. Від цього залежить ефективність проведення економічних експертиз, а відтак і функціонування судово-правової системи. На нашу думку, найважливішими ендегенними факторами, які потребують обов'язкового врахування, можуть бути наступні:

– особливості економіки, які історично сформувалися на даній території (область, регіон, держава в цілому) в силу географічного, природно-кліматичного, соціального та інших визначальних факторів впливу;

– диференціація економік країн за рівнем розвитку (розвинені країни та країни, що розвиваються). Для посилення своїх конкурентних позицій на світових ринках вони можуть утворювати різні об'єднання, насамперед економічного характеру, наприклад, країни Європейського Союзу;

– відносини власності, які є ключовими у вирішенні питання рівня стандартизації, оскільки на їх базі розбудовується весь спектр економічних відносин між суб'єктами економіки.

Крім цього, в законодавстві ряду країн (Європейський Союз) поки що немає єдиних вимог, що стосуються, наприклад, ролі судового експерта у процесуальному полі [12, с. 127]. Це є свідченням складності в уніфікації міжнародних вимог в сфері судово-експертної діяльності, що зумовлене якраз вищевказаними факторами: особливості економіки, диференціація економічного розвитку країн Європейського Союзу (наприклад, економіка Німеччини як економічного лідера, та економіка Болгарії та Іспанії або ж Румунії).

Висновки з проведеного дослідження. Складність соціально-економічних процесів, які супроводжують вітчизняний соціум та сфери його діяльності в умовах глобалізації економічних відносин, потребують від судової економічної експертизи об'єктивної необхідності гармонізації засад її функціонування із міжнародними організаційними, правовими, методологічно-методичними вимогами, що, своєю чергою, має відбуватися із обов'язковим врахуванням основних ендегенних факторів економічного характеру. До основних із них можна віднести: особливості економіки, які історично сформувалися на даній території; диференціація економічного розвитку країн; відносини власності. Граничною межею вказаної уніфікації має бути висока ефективність судово-правової системи, оскільки об'єктивна та незалежна судова економічна експертиза є одним із важливих джерел неспростовних інформаційних доказів для судово-слідчих органів.

Література

1. Войтко С. В., Гавриш О. А., Корогодова О. О., Моїсеєнко Т. Є. Транснаціональні корпорації : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2016. 208 с.
2. Гальчинський А. Політична нооекономіка: начала оновленої парадигми знань. Київ : Либідь, 2013. 472 с.
3. Дем'яненко Б. Л. Глобалізація. URL: <https://vue.gov.ua/> (дата звернення: 05.12.2022).
4. Дмитрієва К. С. Актуальні напрями розвитку міжнародного судово-експертного співробітництва. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 288-291. URL: http://lsej.org.ua/1_2020/73.pdf (дата звернення: 08.12.2022).
5. Дугієнко Н. О., Яцук Г. С. ТНК в Україні: діяльність та вплив на економіку. *Інфраструктура ринку*. Випуск 48. 2020. С. 15-19.
6. Ещенко П. С., Арсеєнко А. Г. Куда движется глобальная экономика в XXI веке? : монографія. Київ : Знання України, 2012. 479 с.
7. Клименко Н. І. Азіатська мережа судових експертних установ (Asian Forensic Sciences Net Work – AFSN). *Криміналістичний вісник*. 2015. № 1(23). С. 14-18.
8. Матвеевський О. В., Бабін Б. В. Міжнародно-правові стандарти судової експертизи та їх національна реалізація. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1(22). Том 4. С. 73-79.
9. Онищенко С. В. Фінансова глобалізація як складний інтегрований об'єктивний процес. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 4(8). С. 126-133.

10. Онищенко С. В. Фінансова глобалізація як чинник впливу на бюджетну безпеку держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Випуск 12. Частина 2. С. 50-55.
11. Технічний комітет 192 «Судова експертиза». URL: <https://kndise.gov.ua/tehnichnyj-komitet-192-sudova-ekspertyza/> (дата звернення: 10.12.2022).
12. Федчишина В. В. Спеціальні економічні знання у правових системах Європи, Австралії та США. *Науковий огляд*. 2018. № 3(46). С. 124-143.

References

1. Voitko, S.V., Havrysh, O.A., Korohodova, O.O. and Moiseienko, T.Ye. (2016), *Transnatsionalni korporatsii* [Transnational corporations], tutorial, Vyd-vo "Politekhnik", Kyiv, Ukraine, 208 p.
2. Halchynskiy, A. (2013), *Politychna noekonomika: nachala onovlenoi paradyhmy znan* [Political noeconomics: the beginnings of a renewed paradigm of knowledge], Lybid, Kyiv, Ukraine, 472 p.
3. Demianenko, B.L. "Globalization", available at: <https://vue.gov.ua/> (access date December 05, 2022).
4. Dmyriieva, K.S. (2020), "Current trends in the development of international judicial and expert cooperation", *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, no. 1, pp. 288-291, available at: http://sej.org.ua/1_2020/73.pdf (access date December 08, 2022).
5. Duhiienko, N.O. and Yatsuk, H.S. (2020), "TNCs in Ukraine: activity and impact on the economy", *Infrastruktura rynku*, Issue 48, pp. 15-19.
6. Eshhenko, P.S. and Arsenko, A.G. (2012), *Kuda dvizhetsia globalnaia ekonomika v XXI veke?* [Where is the global economy going in the 21st century?], monograph, Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 479 p.
7. Klymenko, N.I. (2015), "Asian Forensic Sciences Net Work", *Kryminalistychnyi visnyk*, no. 1(23), pp. 14-18.
8. Matvieievskiy, O.V. and Babin, B.V. (2018), "International legal standards of forensic examination and their national implementation", *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*, Issue 1(22), Volume 4, pp. 73-79.
9. Onyshchenko, S.V. (2016), "Financial globalization as a complex integrated objective process", *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 4(8), pp. 126-133.
10. Onyshchenko, S.V. (2017), "Financial globalization as a factor influencing the budgetary security of the state", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, Issue 12, Part 2, pp. 50-55.
11. "Technical committee 192 "Forensic examination"", available at: <https://kndise.gov.ua/tehnichnyj-komitet-192-sudova-ekspertyza/> (access date December 10, 2022).
12. Fedchyshyna, V.V. (2018), "Special economic knowledge in the legal systems of Europe, Australia and the USA", *Naukovyi ohliad*, no. 3(46), pp. 124-143.